

राज्यातील ग्रामीण भागातील जमिनींची
पुनर्मोजणी व नकाशांचे डिजिटायझेशन
करण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण १०११/२१०३/प्र.क्र.६१८/ल-१
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक ६ ऑक्टोबर २०१५

- संदर्भ** - १. जमाबंदी आयुक्त आणि संचालक, भूमि अभिलेख, (महाराष्ट्र राज्य) पुणे
यांचेकडील पत्र क्र. भूमापन ४/प्र. क्र. ४३/२०११, दि. ४.११.२०११.
२. जमाबंदी आयुक्त आणि संचालक, भूमि अभिलेख, (महाराष्ट्र राज्य) पुणे
यांचेकडील पत्र क्र. पु. मो. १/राज्याची पुनर्मोजणी /जा. क्र. २८७८०/२०१४, दि.
१६/८/२०१४.

प्रस्तावना :

महाराष्ट्र राज्यातील जमिनींचा सर्व्हे प्रथमतः स्वातंत्र्यपूर्व काळात झाला होता. कालानुरूप वाढती लोकसंख्या, वाढते शहरीकरण व औद्योगिकरण यामुळे मूळ धारण जमिनींचे मोठ्या प्रमाणात हस्तांतरण झालेले आहे व होत आहे. त्याचप्रमाणे विक्रीमुळे किंवा वारसामुळे जमिनींची विभागणी होवून जमिनींचे अनेक तुकडे निर्माण झाले आहेत. यामुळे प्रत्यक्ष वहिवाट, भूमि अभिलेख नकाशे आणि अधिकार अभिलेख यात अनेक ठिकाणी मेळ राहिलेला नाही, याचा परिणाम म्हणून अनेक ठिकाणी जमिनीविषयक वाद निर्माण झाले आहेत किंवा उत्पन्न होत आहेत.

सद्यस्थितीत अनेक प्रकरणी वारसा हक्काने व अन्य प्रकारच्या हस्तांतरणामुळे निर्माण झालेल्या पोटहिश्यांची मोजणी न झाल्याने एकाच गाव नमुना नं. ७/१२ वर अनेक धारकांच्या नावांच्या नोंदी घेण्यात आलेल्या आहेत. बहुतांश ठिकाणी मूळ भूमापन अभिलेख जीर्ण झाले असून फाटले आहेत. तसेच मूळ मोजणीच्यावेळी उभारलेली भूमापन चिन्हे व हद्दीच्या निशाण्या जमिनीमध्ये केलेल्या सुधारणामुळे, सिंचन सुविधा वाढल्याने व धारण क्षेत्र कमी होत गेले असल्याने बहुतांश ठिकाणी अस्तित्वात राहिलेल्या नाहीत. त्यामुळे जमिनीच्या सरबांधाविषयी (हद्दी विषयी) वाद निर्माण होत असून त्यासंबंधी निर्णय देताना अडचणी येत आहेत. या सर्व बाबींचा साकल्याने विचार करता आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने राज्यातील ग्रामीण भागातील जमिनींची पुनर्मोजणी करणे आवश्यक झाले आहे.

सध्या केंद्र शासनाच्या ग्रामीण विकास मंत्रालयांतर्गत भूसंसाधन विभागाकडून “राष्ट्रीय भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण कार्यक्रम” राबविण्यात येत आहे. आधुनिक तंत्रज्ञानाचा उपयोग करून “भूमि अभिलेख व्यवस्थापनासाठी आधुनिक, सर्वसमावेशक व पारदर्शक प्रणाली निर्माण करणे व अंतिमतः जमिन विषयक मालकी हक्काची निर्णायक शाश्वती देणे हा या कार्यक्रमाचा मुख्य

उद्देश आहे". महाराष्ट्र राज्यात सदरचा कार्यक्रम "ई-महाभूमि (एकात्मिक भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण व व्यवस्थापन कार्यक्रम) " या नावाने राबविण्यात येत आहे. प्रस्तावनेत वर नमुद कारणे विचारात घेता या कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील जमिनींची पुनर्मोजणी करणे या विशेष कार्यक्रमाचाही समावेश करण्यात आला आहे. संपूर्ण राज्यात पुनर्मोजणी प्रकल्प राबविणेपूर्वी पुणे जिल्ह्यातील मुळशी तालुक्यातील पिरंगुट परिसरातील १२ गावांमध्ये पुनर्मोजणी पथदर्शी प्रकल्प राबविण्यात आला. या पथदर्शी प्रकल्पाचा उद्देश मोजणीच्या वेगवेगळ्या आधुनिक पद्धतींचा अभ्यास करणे, प्रचलित अधिनियमांमध्ये करावे लागणारे बदल सुचविणे, पुनर्मोजणीचे नियम निश्चित करणे आणि कार्यपद्धती व नियमपुस्तिका तयार करणे असा होता. सदर पथदर्शी प्रकल्पामध्ये "महाराष्ट्र सुदूर संवेदन उपयोजन केंद्र (MRSAC), नागपूर" या संस्थेने नोडल एजन्सी म्हणून उपग्रह छायाचित्रे (सॅटेलाईट इमेज) प्राप्त करून घेणे, इमेज प्रोसेसिंग करणे इत्यादी तांत्रिक कामे पार पाडली. तसेच "सर्व्हे ऑफ इंडिया, महाराष्ट्र आणि गोवा जी. डी. सी. पुणे" यांनी ग्राउंड कंट्रोल पॉईंट नेटवर्क आणि इतर तांत्रिक बाबींमध्ये मार्गदर्शन केले. या पथदर्शी प्रकल्पाच्या अनुषंगाने राज्यामध्ये राबवावयाच्या पुनर्मोजणी प्रकल्पाची रुपरेषा ठरविण्यात आली असून त्या अनुषंगाने आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने राज्यातील ग्रामीण भागातील जमिनींची पुनर्मोजणी करून डिजीटल स्वरूपात भूमि अभिलेख तयार करण्याविषयक प्रस्ताव राज्य मंत्रीमंडळापुढे दि. २८/०८/२०१४ रोजी सादर केला असता मंत्रीमंडळाने राज्यात राबविण्यात येत असलेल्या राष्ट्रीय भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण कार्यक्रमांतर्गत राज्यात ग्रामीण भागातील जमिनींची पुनर्मोजणी करण्याचा निर्णय घेऊन राज्याच्या प्रत्येक महसूली विभागातील एक जिल्हा याप्रमाणे पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर व रायगड या ६ जिल्ह्यांमध्ये ग्रामीण भागातील जमिनींच्या पुनर्मोजणीची कार्यवाही करण्यास मान्यता दिली आहे. सदर निर्णयाच्या अनुषंगाने सविस्तर शासनादेश निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

राष्ट्रीय भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण कार्यक्रमांतर्गत देण्यात आलेल्या मार्गदर्शक सूचना आणि पुणे जिल्ह्याच्या मुळशी तालुक्यातील पुनर्मोजणी पथदर्शी प्रकल्पामध्ये आलेल्या अनुभवाच्या आधारे राज्यातील ग्रामीण भागातील जमिनींची पुनर्मोजणी करण्याकामी शासन खालीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे:-

०१. राज्यातील ग्रामीण भागातील जमिनींची फेरजमाबंदी करण्याऐवजी पुनर्मोजणी करण्यात यावी. संपूर्ण राज्यातील ग्रामीण भागातील जमिनींसाठी पुनर्मोजणी प्रकल्प राबविण्यास शासनाची मान्यता असून पहिल्या टप्प्यामध्ये प्रत्येक महसूली विभागात एक जिल्हा याप्रमाणे पुणे, नाशिक, औरंगाबाद, अमरावती, नागपूर आणि रायगड या ६ जिल्ह्यांमध्ये पुनर्मोजणीची कार्यवाही हाती घेण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.
०२. अ) राष्ट्रीय भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील ग्रामीण भागातील जमिनींची पुनर्मोजणी सॅटेलाईट इमेजरी व ई. टी. एस. (Electronic Total Station) /

डी.जी.पी.एस. (Differential Global Positioning System) या हायब्रिड तंत्रज्ञानाचा वापर करून मूळ भूमापन अभिलेखांच्या आधारे करण्यात यावी. पुनर्मोजणीच्या सदर कार्यपद्धतीत खालील कामांचा अंतर्भाव राहिल :-

- (i) ग्राऊंड कंट्रोल पॉईंट नेटवर्क (जी. सी. पी. एन.) उभारणी करणे.
- (ii) ग्राऊंड कंट्रोल पॉईंटचे डी.जी.पी.एस च्या सहाय्याने अक्षांश व रेखांश निश्चित करणे.
- (iii) मूळ भूमापन नकाशांचे डिजिटायझेशन करणे.
- (iv) सॅटेलाईट इमेज प्राप्त करून घेणे व त्याचे ऑर्थो-रेक्टिफिकेशन करणे.
- (v) सॅटेलाईट इमेजवर डिजिटलाईज्ड भूमापन नकाशे बसविणे (Superimposition).
- (vi) आवश्यक तेथे जागा पहाणी करणे व ई. टी. एस च्या सहाय्याने मोजणी करणे (Ground truthing).
- (vii) भूभाग नकाशे (Land Parcel Maps म्हणजेच LPM) तयार करून त्याविषयी हरकती मागविणे.
- (viii) भूभाग नकाशांवर प्राप्त हरकतींचे निवारण करून आवश्यक तेथे नकाशे दुरुस्त करणे.
- (ix) पुनर्मोजणी अभिलेखांचे प्रख्यापन करणे.

ब) भूमि अभिलेख विभागात सध्या कार्यरत असलेले कर्मचारी भूमि अभिलेखांचे संधारण, हद्द कायम मोजणी, वन जमिन मोजणी, पोटहिस्सा मोजणी, भूमि संपादन मोजणी इत्यादी कामे करीत असल्याने पुनर्मोजणी अंतर्गत प्रत्यक्ष मोजणीचे काम (ग्राऊंड कंट्रोल पॉईंटचे डी.जी.पी.एस च्या सहाय्याने अक्षांश व रेखांश निश्चित करणे, मूळ भूमापन नकाशांचे डिजिटायझेशन करणे, सॅटेलाईट इमेजचे ऑर्थो-रेक्टिफिकेशन करणे, सॅटेलाईट इमेजवर डिजिटलाईज्ड भूमापन नकाशे बसविणे, आवश्यक तेथे जागा पहाणी करणे व ई. टी. एस च्या सहाय्याने मोजणी करणे, भूभाग नकाशे तयार करणे इत्यादी) खाजगी संस्थेकडून करून घेण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

क) पुनर्मोजणीचे काम करण्यासाठी व भविष्यातील वापरासाठी सर्वसमावेशक आज्ञावली खाजगी संस्थेमार्फत विकसित करण्यासही मान्यता देण्यात येत आहे.

०३. अ) पुनर्मोजणीच्या पहिल्या टप्प्यासाठी निवडलेल्या ६ जिल्ह्यांतील ग्रामीण भागातील जमिनींची पुनर्मोजणी करण्यासाठी खालीलप्रमाणे एकूण अंदाजे रु. २९३.६१ कोटीच्या खर्चासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे:-

- (i) मूळ भूमापन नकाशांचे डिजिटायझेशन करण्यासाठी - रु. ३८.७९ कोटी
- (ii) जी.सी.पी.एन. उभारणी व त्याचे अक्षांश, रेखांश निश्चित करणेसाठी -रु. १०० कोटी
- (iii) प्रत्यक्ष मोजणी खर्च भागविण्यासाठी - रु. ९०.०६ कोटी
- (iv) आस्थापना व इतर अनुषंगिक खर्च भागविण्यासाठी - रु. ६४.७६ कोटी

सदर रु. २९३.६१ कोटीचा खर्च वित्तीय वर्ष २०१५-१६ पासून ५ वर्षांच्या कालावधीत करण्याचा आहे.

ब) वर नमुद एकूण अंदाजे रु. २९३.६१ कोटी पैकी “राष्ट्रीय भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण कार्यक्रम” या अंतर्गत जी. सी. पी. एन. उभारणी करणे आणि प्रत्यक्ष मोजणी करणे (म्हणजेच सॅटेलाईट इमेज प्राप्त करून घेणे व त्याचे ऑर्थो-रेक्टिफिकेशन करणे, सॅटेलाईट इमेजवर डिजिटাইज्ड भूमापन नकाशे बसविणे, आवश्यक तेथे जागा पहाणी व मोजणी करणे व भूभाग नकाशे तयार करून हरकती मागविणे) यासाठी ५०% केंद्र पुरस्कृत योजनेखाली “२०२९०८३२” या लेखाशिर्षा खाली ५०% केंद्र शासनाचा हिस्सा म्हणून रु. ४५.०३ कोटी मात्र उपलब्ध होणार असल्याने त्या प्रीत्यर्थ ५०% राज्य हिस्सा म्हणून रु. ४५.०३ कोटी “२०२९०८१४” या लेखाशिर्षाखाली उपलब्ध करून देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सदरचा एकूण रु. ९०.०६ कोटी निधी हा जी. सी. पी. एन. उभारणी करणे आणि प्रत्यक्ष मोजणी खर्च म्हणजेच सॅटेलाईट इमेज प्राप्त करून घेणे व त्याचे ऑर्थो-रेक्टिफिकेशन करणे, सॅटेलाईट इमेजवर डिजिटাইज्ड भूमापन नकाशे बसविणे, आवश्यक तेथे जागा पहाणी व मोजणी करणे व भूभाग नकाशे तयार करून हरकती मागविणे इ. करीता वापरण्यात यावा.

क) वर नमुद एकूण रु. २९३.६१ कोटीच्या संभाव्य खर्चापैकी राष्ट्रीय भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण कार्यक्रमांतर्गत ५०% केंद्र पुरस्कृत योजनेखाली केंद्र शासन व राज्य शासनाच्या ५०:५० सहभागातून उपलब्ध होणाऱ्या रु. ९०.०६ कोटी निधी शिवाय व उपरोक्त मुद्दा क्र. ३अ (i) मधील मूळ भूमापन नकाशांचे डिजिटायझेशनसाठी आवश्यक रु. ३८.७९ कोटी निधी वगळून जी. सी. पी. एन. उभारणी करणे आणि प्रत्यक्ष मोजणी साठी येणा-या अधिकच्या खर्चासाठी आवश्यक अंदाजे रु. १६४.७६ कोटी निधी राज्य शासनाकडून “पुनर्मोजणी कार्यक्रमासाठी राज्य शासनाचे पूरक अनुदान” म्हणून स्वतंत्र लेखाशिर्षाखाली उपलब्ध करून देण्यात येईल. यासाठी १००% राज्य शासन पुरस्कृत योजनेसाठी नवीन लेखाशिर्ष उघडण्याची कार्यवाही स्वतंत्रपणे करण्यात यावी.

०४. अ) पुनर्मोजणीमध्ये सॅटेलाईट इमेजवर मूळ भूमापन नकाशे बसवून भूभाग नकाशे तयार करणे संकल्पित असून त्यासाठी भूमि अभिलेख विभागाकडील सर्व भूमापन नकाशांचे डिजिटायझेशन करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

ब) केंद्र शासनाच्या राष्ट्रीय भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण कार्यक्रमांतर्गत मूळ भूमापन नकाशांचे डिजिटायझेशन करण्याबाबतचा “ई-नकाशा” हा कार्यक्रम राज्यात राबविण्यात येत आहे. या कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील खालील १३ प्रकारच्या नकाशांचे डिजिटायझेशन करणे नियोजित आहे.

(i) टिपण

(ii) काटेफाळणी / फोडी टिपण

(iii) फाळणी नकाशा / पोटहिस्सा नकाशा / गट प्लॉट नकाशा

(iv) फेअर स्केच

- (v) कोर्ट वाटप नकाशा
- (vi) सविस्तर भूमापन मोजणी नकाशा
- (vii) गटबुक नकाशा
- (viii) ट्रॅंग्युलेशन नकाशा
- (ix) सर्व्हेनंबरचे कापडी नकाशे
- (x) नगर भूमापन नकाशे
- (xi) भूमि संपादन नकाशे
- (xii) बिनशेती नकाशे
- (xiii) इतर (बंदोबस्त नकाशे, सर नकाशे, सर्व्हे नंबरचे मूळ नकाशे इत्यादी.)

वर नमूद एकुण १३ प्रकारच्या नकाशांचे सुमारे ९२,७५,२२२ इतके शिट असून त्यामध्ये सुमारे ४,८०,९१,१७४ इतके पॉलीगॉन आहेत. पुणे जिल्ह्यातील मुळशी तालुक्यात राबविण्यात आलेल्या नकाशांचे डिजिटायझेशनच्या पथदर्शी प्रकल्पात आलेल्या अनुभवाचा विचार करता आणि केंद्र शासनाने टिपणच्या डिजिटायझेशनसाठी ठरवून दिलेल्या रु. ३३/- प्रति पॉलीगॉन या दराप्रमाणे संपूर्ण राज्यातील सर्व भूमापन नकाशांचे डिजिटायझेशन करण्यासाठी अंदाजे एकुण रु. १५८.७० कोटी खर्च अपेक्षित आहे. यासाठी ५०% केंद्र शासन पुरस्कृत योजनेखाली टिपण नकाशांचे डिजिटायझेशन करण्यासाठी ५०% केंद्र शासनाचा हिस्सा म्हणून रु. ११.१२ कोटी मात्र उपलब्ध होणार असल्याने त्या प्रीत्यर्थ ५०% राज्य शासनाचा हिस्सा म्हणून रु. ११.१२ कोटी उपलब्ध करून देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

क) वर नमुद भूमी अभिलेख नकाशांच्या डिजिटायझेशनवरील एकूण रु. १५८.७० कोटीच्या संभाव्य खर्चापैकी राष्ट्रीय भूमि अभिलेख आधुनिकीकरण कार्यक्रमांतर्गत ५०% केंद्र पुरस्कृत योजनेखाली केंद्र शासन व राज्य शासनाच्या ५०:५० सहभागातून वरीलप्रमाणे उपलब्ध होणाऱ्या रु. २२.२४ कोटी निधी शिवाय वर परिच्छेद ४(ब) मध्ये नमुद अनुक्रमांक (ii) ते (xiii) या नकाशांचे डिजिटायझेशन करण्यासाठी येणारा अधिकचा खर्च अंदाजे रु. १३६.४६ कोटी निधी राज्य शासनाकडून “मूळ भूमापन नकाशांचे डिजिटायझेशन करण्यासाठीच्या ई-नकाशा कार्यक्रमासाठी राज्य शासनाचे पूरक अनुदान” म्हणून स्वतंत्र लेखाशिर्षाखाली उपलब्ध करून देण्यात येईल. यासाठी १००% राज्य शासन पुरस्कृत योजनेसाठी नवीन लेखाशिर्ष उघडण्याची कार्यवाही स्वतंत्रपणे करण्यात यावी.

- ०५. पुनर्मोजणी कामाची तपासणी आणि अभिलेख प्रमाणीकरणासाठी भूमि अभिलेख विभागामध्ये पुनर्मोजणी प्रकल्प सुरु असेपर्यंतच्या कालावधीसाठी नवीन आस्थापना अस्थायी स्वरूपात निर्माण करण्यास उच्चाधिकार समितीच्या मान्यतेस अधीन राहून मान्यता देण्यात येत आहे.
- ०६. पुनर्मोजणी कार्यक्रमावर वरीलप्रमाणे होणारा खर्च संबंधित तालुक्याचे पुनर्मोजणीचे काम पूर्ण झाल्यानंतर संबंधित भोगवटादारांकडून सनद फी च्या स्वरूपात रु. ७५०/- प्रति हेक्टर (रु. ३००/- प्रति एकर) या दराप्रमाणे वसूल करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

०७. अ) वरील पुनर्मोजणी कार्यक्रमाच्या अनुषंगाने सध्या प्रचलित असलेल्या "महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिनियम, १९६६" आणि "महाराष्ट्र धारण जमिनीचे तुकडे पाडण्यास प्रतिबंध करण्याबाबत व त्याचे एकत्रीकरण करण्याबाबत अधिनियम" यामधील तरतुदी व नियमात आवश्यक त्या सुधारणा करण्यात याव्यात. त्यासाठी आवश्यक त्या सुधारणांचा प्रस्ताव स्वतंत्रपणे मंत्रिमंडळासमोर मान्यतेसाठी सादर करण्यात यावा.
- ब) तदनुषंगाने "पुनर्मोजणीसाठी नवीन नियम" व "पुनर्मोजणीसाठी नियमपुस्तिका" तयार करण्यात यावी.
०८. अ) पुनर्मोजणी कामाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी प्रशासन व ग्रामस्थ यांच्यात समन्वय साधणे, पुनर्मोजणीच्या कामात व हरकती निवारणाच्या कामात नागरिक आणि मोजणी यंत्रणेचे प्रतिनिधी यांना मदत करण्यासाठी प्रत्येक ग्रामपंचायत निहाय अस्तित्वात असलेल्या महात्मा गांधी तंटामुक्ती ग्रामसमितीस पुनर्मोजणी कामासाठी "पुनर्मोजणी ग्राम समिती" म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.
- ब) पुनर्मोजणीच्या कार्यवाहीबाबत इतर शासकीय विभागांचा उदा. ग्रामविकास विभाग, नगर विकास विभाग, कृषी विभाग इत्यादींचा सहभाग आवश्यक असल्याने भूमि अभिलेख विभागास संबंधित विभागांनी व त्यांच्या क्षेत्रीय अधिका-यांनी आवश्यक ते सहकार्य करावे.
०९. हा शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौसं क्र. २९९/१४७५, दि. ६/७/२०१५ व वित्त विभागाकडील अनौसं क्र. ३७९३ / ACS, दि. ०९/०७/२०१५ अन्वये मिळालेल्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २०१५१००६१५०३४१९११९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

(मनु कुमार श्रीवास्तव)

प्रधान सचिव,

महसूल व वन विभाग

प्रत:-

- १) मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई

- २) मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ३) सर्व जिल्ह्यांचे मा. पालक मंत्री यांचे खाजगी सचिव.
- ४) मा. राज्यमंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ५) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
- ६) अपर मुख्य सचिव (नियोजन) नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ७) अपर मुख्य सचिव (वित्त) नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ८) अपर मुख्य सचिव (कृषी) कृषी व पदु म विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ९) अपर मुख्य सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १०) अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ११) प्रधान सचिव (माहिती तंत्रज्ञान) सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १२) प्रधान सचिव, ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १३) प्रधान सचिव (न वि-१) व सचिव (न वि -२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १४) प्रधान सचिव (जलसंपदा), मंत्रालय, मुंबई-३२.
- १५) सचिव (लाक्षेवि) मंत्रालय, मुंबई-३२.
- १६) सर्व विभागीय आयुक्त.
- १७) जमाबंदी आयुक्त आणि संचालक, भूमि अभिलेख (महाराष्ट्र राज्य) पुणे
- १८) आयुक्त (कृषी) महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १९) सर्व जिल्हाधिकारी (मुंबई शहर वगळून)
- २०) महालेखापाल (लेखा अनुज्ञेयता/ लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र १, मुंबई
- २१) महालेखापाल (लेखा अनुज्ञेयता/ लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र २, नागपूर
- २२) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
- २३) प्रधान सचिव (महसूल) यांचे विशेष कार्य अधिकारी तथा यांचे कार्यालय.
- २४) सर्व सहसचिव व सर्व उपसचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय मुंबई-३२.
- २५) कार्यासन ल-१, निवड नस्ती.